

Dvouhrbá holubice míru

Následující trojici knih spojuje osobní a též netuctový pohled na historii. Vezměme to proti proudu času – a začněme u nejmladšího aktéra.

TEXT: JIŘÍ LACMAN

Věnování v knihách bývají různá. Spisovatel Martin Vopěnka jej v životopisu Václava Havla pro mládež pojal takto: „Věnuji tuto knihu všem zbabělým a podlým krysám, které přísluhovaly komunistickému režimu. Takže i vám, paní ruštinářko Baťková – udělala jste naše mládí horším.“

Pichlavý Havel

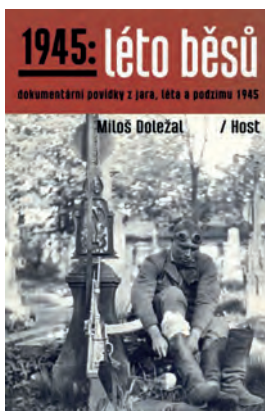
Podobně štiplavý je autor i v pasážích o životních peripetiích budoucího prezidenta, které střídá s historickým exkurzem. „Ten trochu obtloustlý, vzorně oblečený mazánek jde do školy pěšky po polní cestě? No podívejte se na ty jeho lesklé botičky. Schválně ho pozveme k nám na dvůr a on tam šlápně do hoven. Pražánku, mazánku.“ Těmito slovy glosuje autor chvíle, kdy se Havlova rodina za protektorátu uchýlila na venkov.

Dále se životopis nevyhýbá ani vztahu s manželkou Olgou („Romantickou láskou k sobě nehořeli.“), životnímu stylu („Havel nežil zdravým životem. Byl silný kuřák, nesportoval.“) či pochybám („Byl Havel ve svém životě úspěšný? Jeho stále scvrklejší tvář v posledním roce života vypovídala spíše o nedokončené misi. Svět se nestal lepším místem.“).

Na závěr však autor svou kousavost opouští. „Selhal Havel ve své životní misi? Určitě ne,“ píše a dodává: „Svět nikdy nebude dokonalým místem. Rozhodně však není marné za podobné ideály bojovat. Zápas za lepší svět tu bude vždycky a zůstane nedokončený.“ Životopis nazvaný Václav Havel – Mocný bezmocný ve 20. století se nesnaží o mramorizaci ikony, nýbrž o její zlidštění a pochopení. V tom by mohl být mládeži opravdu blízký.

Slepý Teige

Karel Teige byl významnou osobností meziválečné avantgardy. Jeho intelek-

1945: léto běsů,
Miloš Doležal
Host,
Brno 2022

Václav Havel,
Martin Vopěnka
Praha,
Praha 2022

Deníky 1912–1925,
Karel Teige
Akropolis,
Praha 2022

tuální zrání zachycuje soubor Deníků z let 1912–1925, které jej zastihují coby studenta osmiletého gymnázia v Křemencově ulici v Praze. Takřka každý deníkový zápis doprovází komentář, a tak se leccos dozvíme i o tehdejší školství. Třeba že roku 1915 nahradila tělesnou výchovu předvojenská příprava žáků, tzv. junobrana.

Jako většina vrstevníků se i mladý Teige zajímá zejména o fotbal a spolužačky. Pak objeví umění. Zkouší psát poezii i prózu, ale výsledky označuje jako žvatlaniny. Shovívavý není ani ke svým výtvarným pokusům. Umění, zejména to moderní, jej však magneticky přitahuje. Chodí po výstavách, vášnivě čte a punktuje uměleckou skupinu, z níž vykryštalizuje Devětsil.

V tvůrčím zaujetí vůbec nereflektuje první světovou válku. Vznik republiky v říjnu 1918 sice zaznamená, ze svobodného státu je opojen „nadšením i koňakem“, ale zároveň dodává, že republika bez socialismu není o nic lepší než despotismus. Student z dobře situované rodiny totiž propadl marxismu. V deníku z roku 1925, kdy navštívil SSSR, pak trpí naprostou slepotou, když oceňuje i tamější vězeňství jako humánní a se zemí se loučí slovy o ráji, kde klíčí nový život. Škoda že zde nejsou k dispozici i deníky z pozdějších let, kdy soudruzi Teigeho doslova uštvali.

Léto běsů

Miloš Doležal si osvojil žánr dokumentární povídky. V krátké době vydává už třetí svazek, kde fakta oživuje beletristickou fabulací. Pod titulem 1945: léto běsů se vrací do časů, kdy válka sice fakticky skončila, ale temné běsy v lidech nikoli. Autor vypráví příběhy o divokém odsunu Němců, o rabování revolučních gard, o tristním poválečném osudu ruských emigrantů, kteří k nám utekli před bolševickou revolucí, i o barbarském chování vítězných rudoarmějců.

Doležal si vybírá historicky vymknuté z dobového kánonu. V povídce Smrtící bič líčí události při odhalování pomníku odbojářům v Ledči nad Sázavou, kde partyzáni při čestné salvě přestřelili dráty vysokého napětí, jež spadly do davu a zabily osm lidí. Bizarnost historie dokládá i setkání skautů z Foglarova oddílu s ruským důstojníkem. Oficír si od skautů ve Sluneční zátoce u Želiva vypůjčil loďku, aby nalovil ryby po vojensku. Granát mu však explodoval v ruce, a tak hoši od Bobří řeky namísto stanování pomáhali hledat roztrhané kusy vojákovy trupu. Na jeho pohřbu pak zaznělo, že prošel frontou, ale nakonec jej zahubila „zákeřná česká příroda“.

Skauti hrají roli i v posledním příběhu, kde zachraňují velbloudici, jež ve válečné vřavě utekla z cirkusu. Jelikož přeprava zvířete po železnici byla drahá, vedli tuto „dvouhrbou holubici míru“ z Čáslavi až do pražské zoo pěšky.